

Alexander Baumgarten

Restul
ca problemă
a filosofiei

POLIROM

2021

Cuprins

I. Introducere	7
II. Cartea problemelor	19
III. Evidența restului	55
IV. Cultura restului	91
V. Restul în sens universal	127
VI. Autoritățile restului	139
VII. Despre simplitate	163
<i>Bibliografie</i>	177

Apoi, expresia lejeră, după ce ai fost amfitrionul unei conferințe, „să adunăm, vă rog, resturile” deplasează ușor sensul verbului „a aduna”, care nu înseamnă aici *colligere*, ci *perdere*. Să recunoaștem: uneori există obiecte de care ne despărțim cu o anumită efuziune sentimentală și o ușoară ridicare a tensiunii arteriale, specifică unei decizii bruște care urmează unei lente deliberări. Când spunem nervos despre niște obiecte „la gunoi cu ele!”, expresia însoțește, de obicei, acele stări afective, în vreme ce noi merită să o remarcăm în meditația noastră numai pentru că o putem interpreta – ea atestă, într-adevăr, o parte din uimirea originară a omului în fața faptului că el poate decide, în sensul absolut, ca prin voința lui un lucru să înceteze cumva să mai existe. E un fel de salt ontologic pe care cordul uman îl înregistrează.

Dintre toate aceste exemple, unele ne vorbesc despre viața și istoria noastră, dar oricine ar putea observa o preponderență cantitativă între gunoaiele omului

modern a ambalajelor: ele au un statut aparte, deoarece, în realitate, sunt în mod evident resturi materiale, deși calificarea lor le face întotdeauna, prin uz, să frizeze mai degrabă forma obiectelor și să sublinieze integritatea, puritatea, securitatea și eleganța transiterii acestora. De aceea, suprapunerea dintre natura materială și simulacrul formal al ambalajului-rest este o notă proprie și remarcabilă a omului modern. Pentru că în mintea noastră negăm forma unui obiect înainte de a-l arunca, simțim nevoia de a-l mototoli, micșora, rupe, boți sau destrăma.

Există însă și locuri calificate ale eliminării restului în afara strictei locuiri. Automatisme ale vieții rurale trimit gunoaiele, printr-un gest probabil arhaic, în „vale” (căci o vale sau un pârâu „duce cu sine” în *nicăieri* totul). Apoi în gropi, puțuri, șanțuri, sub poduri, în parcări cu margini foarte abrupte și mai ales pe cărările care continuă din aceste parcări spre pădurea cu pașnică puritate.

Apa Sâmbetei (potrivit unei frumoase expresii și deopotrivă unui basm despre râul care duce pe lumea cealaltă tot ceea ce în această lume *rămâne*, dar nu poate fi prefăcut într-un dar, cum sunt obiectele de cult disfuncționale¹) este și ea un loc al restului, la limită cu semnificarea pierderii de tot. Sau, pentru lumea Evului Mediu, strada sau piața care colectau gunoaiele nopții. Sau pentru diferite civilizații, cu o toleranță variabilă la rest, chiar spațiul public. Urbanitatea nu aduce nimic nou în seria acestor locuri calificate, ci doar un sistem complex de rețele de eliminare a restului, de ascundere pudică, de eficiență a înlăturării lui. Urbanitatea ne învață să ne scandalizăm când rețeaua se blochează, fără să ne dăm neapărat seama că revolta noastră se justifică împotriva edililor, dar nu pune în discuție condiția umană. Un ritual remarcabil

---

1. Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români, studiu etnografic*, Editura Saeculum, 1997, p. 17 sqq.

legat de spațiul restului este suspendarea temporară a oricărui asemenea loc consacrat în timpul unei megamanifestații sau al unui carnaval: atunci e mai ușor să aruncăm orice oriunde, oricum coșurile vor deborda. În urma evenimentului, măturătorii celebrează adunând semințele și ambalajele reintrarea într-un timp al ordinii care încheie saturnaliile. Deci restul și sărbătoarea par a tinde să se excludă: megasărbătorile urbane suspendă disciplina îndepărtării resturilor, iar sărbătorile de orice fel exclud timpul rezervat curățeniei.

Limba dezvoltă expresii ilustrative în acest sens: când ceva nu mai e bun la nimic, putem spune despre el că „s-a dus de râpă” (deși propriu-zis râpa este locul restului, nu al nimicirii). Poate că verbul cu cel mai general sens care semnifică suprimarea restului este „a înlătura” (mă gândesc la rădăcina latină *affero*), deși cele mai multe resturi par să aibă „josul” drept loc natural, puține „susul” (chiștocul și scrumul țigării, spre deosebire de fumul țigării, un obiect de altfel destul de productiv în diversitatea

terminologiei resturilor sale). Această situație naturală, dublată de comportamentul nostru lingvistic, ar putea să ne lase să credem că teoria peripatetică a locurilor naturale și-a găsit o nouă funcție în distribuția locală a resturilor.

Dar în toate aceste cartografieri ale restului funcționează, de fapt, o credință umană tacită și constantă: că aceste locuri au cu adevărat o funcție eliminatoare. Ele devin problematice în condițiile stricte ale modernității, despre care am spus mai sus că a provocat o răsturnare între tehnică și natură. Locurile consacrate ale restului își suspendă funcția când restul depășește domeniul naturii, pentru că provine din dezintegrarea unui obiect a cărui producere depășise deja limita naturii. Adică: și aluatul de prăjitură care nu mai încap sub paharul modelator cu gura întoarsă este un rest, dar în alt sens decât gazele de eșapament sau uraniul.

Am putea nota întreg comportamentul față de praf, gunoi, mizerie drept o manifestare a unei spaimi fundamentale umane vizavi de rest, în fața căruia

societatea și locuirea ar trebui organizate ca și cum el nu ar exista. Tendința generală a mobilelor unei case vizează așezarea lor astfel încât locurile resturilor să fie cât mai bine eliminate, restul să nu poată să apară sau, în orice caz, să fie invizibil. Organizarea unei bucătării, de pildă, în care orice este mereu în altceva presupune ceva ce aș numi „complexul încastrării” obiectelor, pentru a minimaliza sau elimina ușor orice fel de rest. Cu cât civilizația progresa și cultura restului crește lăudabil, cu atât este mai evident acest complex al încastrării.

Dar există și comportamentul invers, al celui care adună, depozitează, îndeasă, colecționează resturi din obiecte dezmembrate sub eterna decizie a sintagmei „lasă că poate vor fi bune la ceva”. La limită, e tot un fel de a spune că restul nu există, dar pe altă cale, care seamănă cu o topire a formelor (funcțiilor) și deopotrivă a materiilor într-un rezervor de posibilitate a lor, dacă spațiul o permite. Un garaj ticsit de obiecte amânate pentru eternitate seamănă frapant, pentru